

STEPONO DARIAUS ir STASIO GIRĖNO skrydžio per Atlantą 90-osioms metinėms skirta XXXIX tarptautinė medalio ir mažosios skulptūros kūrėjų stovykla „Skrydis“

Šių metų liepos 10–25 dienomis Telšiuose vyko Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydžio per Atlantą 90-osioms metinėms skirta tarptautinė medalio ir mažosios skulptūros kūrėjų stovykla „Skrydis“, kurią lydėjo nemažai kitų renginių: konferencija, dvi parodos, knygos pristatymas, edukacijos. Stovyklos metu visuomenė buvo pakviesta dalyvauti ir Atvirų kūrybinių dirbtuvių veiklose.

Organizuoti tokias medalininkų stovyklas telšiškiai ėmėsi pirmieji Europoje – 1984-aisiais, tad šių metų renginys buvo jau trisdešimt devintas. Stovykloje kūrė, savo patirtimi dalinosi, darbus eksponavo daugiau negu 20 menininkų iš Lietuvos ir Lenkijos, tarp jų: skulptoriai, VDA Telšių fakulteto profesoriai Romualdas Inčirauskas, Petras Gintalas, juvelyrė prof. Remigija Vaitkutė, bronzos liejimo meistras doc. Marius Norkus (jis buvo ir stovyklos vadovas), telšiškiai Jurgis Paulauskas, Airidas Skublickas, juvelyrė Neringa Kalvaitytė, Dominyka Gulbinaitė, kauniečiai: Sima Kučinskaitė ir medalininkas, tapytojas Gvidas Latakas, vilniečiai: Tarptautinės medalių federacijos FIDEM atstovas Antanas Olbutas, skulptorius, medalių kūrėjas Gediminas Žuklys, dailininkė, medalininkė, tarptautinės medalių federacijos FIDEM atstovė Lina Kalinauskaitė, Daumantas Kučas, Aušra Jasiukevičiūtė, Skaistė Žilienė, juvelyrė Ugnė Burvytė, skulptorius, medalininkas Donatas Repeika, klaipėdiečiai: skulptūrinės plastikos menininkas, medalininkas Saulius Bertulis ir metalo plastikos menininkas Danius Drulys, palangiškis skulptorius Petras Baronas, šilutiškė Dovilė Bumbulytė. Iš Lenkijos buvo atvykę 4 skulptoriai: Torūnės dailės akademijos prof. Sebastian Mikołajczak ir mokslų daktarai Stanislaw Kosminski bei Pawel Otwinowski, iš Rzeszowo – Karolina Koch, o iš Gdansko dailės akademijos – skulptorius, prof. Jan Szcypka. Stovykloje darbavosi ir menotyrininkė dr. Neringa Markauskaitė.

Grupė Telšiuose šiemet vykusios XXXIX tarptautinės medalininkų ir mažosios skulptūros kūrėjų stovyklos „Skrydis“ dalyvių ir jos organizatorių stovyklos atidarymo metu

„Vieno eksponato parodos“ pagrindinis eksponatas – medalis-plaketė „S. Darius ir S. Girėno skrydis per Atlantą“ (autorius Jan Szczyпка, 2013 m.)

Liepos 19 d., stovyklai jau įsibėgėjęs ir pradėjęs ryškėti pirmiesiems dailininkų kūriniais, Žemaičių muziejaus „Alka“ Sakralinio paveldo ekspozicijoje įvyko konferencija „39-eri medaliai Telšiuose“, kurioje pranešimus perskaitė istorikas Arnoldas Zeniauskas ir Lietuvos aviacijos muziejaus muziejninkas Pijus Poškus.

Menininkai buvo pakviesti ir į stovyklos metu jau minėtoje Sakralinio paveldo ekspozicijoje surengtą vieno eksponato parodą. Paskutiniąją stovyklos dieną pagal tradiciją vyko iškilmingas jos uždarymas, kurį vainikavo Vilniaus dailės akademijos (VDA) Telšių galerijoje surengta ir visuomenei pristatyta stovyklos metu sukurtų medalių ir mažųjų skulptūrų paroda.

Profesionaliojo meno sklaida

Per tuos bemaž keturias dešimtis metų Telšiai pasakojimą apie savo miestą, Žemaitijos kraštą ir jo žmones plėtojo čia gimstančiais metalo plastikos kūriniais. Tai unikalūs reiškinys Lietuvoje. Šį miesto unikalumą pastebi čia atvykę svečiai, juo didžiuojasi ir gyventojai. 39-erius metus Telšiuose vykstančios ir tarptautinėmis tapusios medalio ir mažosios skulptūros kūrėjų stovyklos yra įvykis, aktualizuojantis subtilų metalo plastikos meną ir didinantis miesto kultūros gyvenimo sanglaudą su profesionaliuoju menu bei jo kūrėjais.

XXXIX tarptautinė medalio ir mažosios skulptūros kūrėjų stovykla „Skrydis“ šiemet buvo suorganizuota Žemaičių muziejui „Alka“ įgyvendinant spe-

Stovyklos reklaminių plakatų fragmentai

cialiai tam skirtą projektą ir gavus dalinį finansavimą iš Lietuvos kultūros tarybos bei Telšių rajono savivaldybės. Projekto vadovė – Žemaičių muziejaus „Alka“ direktorės pavaduotoja muziejinei veiklai Ingrida Vaitiekienė, stovyklos vadovas – bronzos liejimo meistras, VDA Telšių fakulteto doc. Marius Norkus.

Stovyklos atidarymo dieną jos dalyvius pasveikinusi I. Vaitiekienė papasakojo, kad ji pati šiose stovyklose dalyvauja nuo 14 metų, o jas kuruoja jau šeštus metus.

– Medalis man yra labai svarbus, patinka jį tyrinėti ir analizuoti. Didžiuojuosi perėmusi šį darbą, tačiau tuo pat metu liūdina, kad profesionaliojo meno sklaidai kasmet vis siaurinamas finansavimo piltuvėlis. Taip, tai yra proza, bet žinau ir esu garantuota, kad medalininkų stovykla gyvuos dar ne vieną dešimtmetį. Kviečiu visus pradėti ruošti 40-ajai kūrybinei stovyklai, kaupti ir dalintis idėjomis, kad veiklos būtų dar platesnės ir sukurtų medalių bei mažosios skulptūros paroda apkeliautų Lietuvą ar net išvyktų už jos ribų, – kalbėjo ji.

Stovyklos atidarymo renginio metu tylos minute buvo pagerbtas 2022-aisiais Amžinybėn išėjęs vyriausias Lietuvos medalininkas – 99-erių metų amžiaus sulaukęs skulptorius Leonas Žuklys (1923–2023). Buvo pagerbti ir kiti Anapilin išėję Telšiuose

(Nukelta į 30 p.)

Projekto vadovė – Žemaičių muziejaus „Alka“ direktorės pavaduotoja muziejinei veiklai I. Vaitiekienė

organizuotų medalininkų stovyklose dalyvavę šviesios atminties kūrėjai.

Stovyklos kuratorius doc. Marius Norkus, šventės metu pažymėjęs, kad stovykla prasidėjo ypatingomis dienomis, kai Vilniuje vyksta NATO viršūnių susitikimas, pasidžiaugė, jog šiemet kūrėjų susirinko ypač daug ir kad joje pirmą kartą dalyvauja svečiai dr. Pawel Otwinowski ir Karolina Koch iš Lenkijos, kad kartu su vyresniaisiais yra ir nemažas būrys jaunų menininkų, VDA Telšių fakulteto absolventų.

Atvykti į Telšius – neeilinė šventė

Nuo 1990 m. Lietuvos medalininkai dalyvauja Tarptautinės medaliai meno federacijos (FIDEM) parodose. Menininkė Lina Kalinauskaitė šių metų medalininkų stovyklos atidarymo metu pristatė FIDEM veiklas, papasakojo, kad spalio mėnesį vyksiančiame FIDEM kongrese Florencijoje (Italija) bus skaito-

mas pranešimas: „Antanas Olbutas – medaliai meno vėliavnešys Lietuvoje ir už Lietuvos ribų“. Pats A. Olbutas (jis yra vienas stovyklos įkūrėjų ir didelis medaliai meno puoselėtojas) renginio metu pasakė, kad jam „į Telšius atvykti yra neeilinė šventė. Komanda mūsų dvejoja: arčiau senatvės linkusi bei iššūkiams pasiryžęs jaunimas. Bebaimiai ir siekiantys tikslų: kuriant medalius pirštai dega, bet nepaliauja kūrę. [...]“

Renginį muzikiniu kūriniu papuošė medalininkas Gediminas Žuklys, kuris, paantrindamas A. Olbutui, pažymėjo, jog jam atvykimas į Žemaitiją yra ištis ypatinga šventė.

Arčiau bendruomenės

Penkerius metus Telšių medalininkų stovyklose kuriama mažųjų skulptūrų tradicija praturtina ir pajvairina stovyklos kūrybines išraiškas, įtraukia jaunus profesionalius menininkus. Šiemet stovykloje kūrybinės iniciatyvos buvo skatinamos dviem būdais. Pirmia: į kūrybos procesą buvo įtraukiami jaunieji menininkai, kurie mokėsi metalo plastikos, metalo liejimo paslapčių iš šio meno korifėjų. Antra: siekiant, kad metalo plastikos meną geriau pažintų telšiškiai, į medalininkų stovyklos metu vykstančias veiklas buvo įtraukti Telšių rajono vaikų vasaros stovyklų dalyviai. Stovyklos organizatoriai, bendradarbiaudami su metalo plastikos kūrėjais profesionalais, vykdė vaikams skirtą edukacinių programų ciklą. Edukacinių užsiėmimų metu buvo siekiama, kad susipažindami su metalo plastikos

Stovyklos kuratorius, VDA Telšių fakulteto doc. M. Norkus

menu ir unikalių medalių, mažosios plastikos objektų gimimu vaikai patys pradėtų kurti. Užsiėmimus vedė VDATelšių fakulteto lektorius Donatas Repeika. Vaikų sukurti darbai buvo eksponuojami vasaros laikotarpiu gausiai lankomoje Žemaičių kaimo muziejaus erdvėje.

„Karštoji diena“, konferencija, vieno eksponato paroda, edukacijos ir kt.

Įsibėgėjus XXXIX tarptautinei medaliai ir mažosios skulptūros kūrėjų stovyklai „Skrydis“, Žemaičių muziejaus „Alka“ Sakralinio paveldo ekspozicijoje buvo surengta konferencija „39-eri medaliai metai Telšiuose“, liepos 19–rugsėjo 21 d. čia veikusios vieno eksponato parodos, skirtos Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydžio per Atlantą 90-mečiui, atidarymas, diskusija bei knygos „Turi būti paleistas... Kapitonas Steponas Darius Lietuvos karo aviacijoje 1922–1927 m.“ (sudarė Pijus

Poškus) pristatymas visuomenei.

Žemaičių muziejaus „Alka“ direktorė Eva Stonkevičienė renginių metu akcentavo, jog šis renginys rodo, kad jungtinis meno ir mokslo institucijų darbas geriausiai parodo, kokia yra stipri kultūrinė bendruomenė, ir pasidžiaugė, kad Žemaičių muziejus „Alka“ prie to prisideda.

Renginį kuravusi projekto vadovė Ingrida Vaitiekienė akcentavo, kad Sakralinio paveldo ekspozicijoje surengtos „Vieno eksponato“ parodos ašį ir vertę sudaro medalis, sukurtas Telšiuose vykstant medaliao meno ir mažosios skulptūros kūrėjų stovyklai. Tai – medalis-plaketė „S. Dariaus ir S. Girėno skrydis per Atlantą“ (autorius Jan Szczyпка, 2013 m., Gdanskos dailės akademija), skirta 80-osioms skrydžio per Atlantą metinėms paminėti. Parodą pristatė jos kuratorė–istorikė, Žemaičių muziejaus „Alka“ ekskursijų vadovė Janina Bucevičė. Ji papasakojo apie kūrinį, jo autorių, Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydį, laidotuves, kurios vyko lakūnams žuvus. Buvo prisiminti ir kiti lakūnai, bandę pakartoti „Lituanicos“ pilotų pasiekimą. Vienas tokių buvo lietuvių kilmės JAV lakūnas Feliksas Vaitkus. Jis 1935 m. rugsėjo 21–22 dienomis sėkmingai įveikė Atlantą ir tapo šeštuoju pilotu, kuris tai padarė vienviečiu lėktuvu. Jam skrydžio metu Lietuvos pasiekti taip pat nepavyko, nes dėl blogų oro sąlygų

(Nukelta į 32 p.)

Dešinėje – gupė liepos 19 d. vykusią renginių dalyvių Žemaičių muziejaus „Alka“ Sakralinio paveldo ekspozicijoje

Iš kairės: Lietuvos aviacijos muziejaus muziejininkas, lakūnas, inžinierius P. Poškus ir Žemaičių muziejaus „Alka“ direktorė E. Stonkevičienė

Iš kairės: skulptorius, VDA Telšių fakulteto prof. P. Gintalas ir fotografas, Lietuvos aviacijos muziejaus direktorius M. Kavaliauskas

Istorikė, Žemaičių muziejaus „Alka“ ekskursijų vadovė J. Bucevičė

lėktuvas turėjo nusileisti Airijoje.

Vieno eksponato parodą papildė joje eksponuotas S. Dariaus ir S. Girėno testamentas, fotografijos, plačiai „Lituanicos“ skrydį ir jų pilotų žygdarbį, žūtį ir laidotuves nušvietusių laikraščių publikacijos ir kiti iškalbingi eksponatai.

Renginio metu kalbėjo ir XXXIX tarptautinės stovyklos vadovas – VDA Telšių fakulteto doc. Marius Norkus. Jis pažymėjo jog šiųmetės stovyklos tema jam itin artima jau vien tuo, kad jis pats yra gyvenęs S. Dariaus ir S. Girėno gatvėje ir kad jo mokykla taip pat buvo S. Dariaus ir S. Girėno vardu pavadintoje gatvėje.

M. Norkus, susirinkusiuosius supažindindamas su medaliu kaip atskira skulptūros forma, papasakojo apie jo raidą ir reikšmę. Jis pažymėjo, kad „medaliai dažniausiai kuriami įvykiams, asmenybėms ar sportiniams pasiekimams įprasminti. Medalis gali būti grafiškas, reljefinis, konceptualus, dažnai – atlietas iš bronzos. Įprastai mes įsivaizduojame

medalį apvalų, tačiau jų būna įvairių formų. Medaliui sukurti panaudojamos įvairiausios technikos, šriftai, medžiagos. Nuo idėjos iki išpildymo jis nueina ilgą kelią. Medaliai būna lipdomi, raižomi, kuriami skirtingų spalvų, liejami iš įvairių metalų, o šių dienų technologijos sudaro galimybę medalį atspausdinti net 3D spausdintuvu. Kol gimsta kūrinys, nepaprastai daug menininko širdies įdedama“.

Vykstant knygos „Turi būti paleistas... Kapitonas Steponas Darius Lietuvos karo aviacijoje 1922–1927 m.“ (sudarytojas – Lietuvos aviacijos muziejaus muziejininkas, lakūnas, inžinierius Pijus Poškus) pristatymui, kalbėjo į renginį atvykęs plačiai žinomas fotografas, Lietuvos aviacijos muziejaus direktorius Mindaugas Kavaliauskas. Jis pažymėjo, kad P. Poškaus vykdyto ketverių metų tyrimo rezultatas džiugina. Tai dviejų dalių lengvai skaitoma ir plataus skaitytojų rato dėmesio verta knyga (istorinis veikalas), kurioje susitinka mokslas, menas ir kūryba.

Liepos 22-ąją didelio visuomenės dėmesio sulaukė nuo 10 iki 17 val. prie VDA Telšių fakulteto vykusį Atvirų kūrybinių dirbtuvių dieną, medalininkų vadinta „Karštąja diena“. Jos metu kiekvienas į šį renginį atėjęs telšiškia ar miesto svečias turėjo galimybę VDA Telšių fakulteto dirbtuvėse stebėti vieną iš sudėtingiausių medalių ir skulptūrų kūrimo procesų – jų liejimą iš bronzos.

Na o liepos 25-ąją, paskutinąją stovyklos dieną, VDA Telšių fakulteto galerijoje vyko stovyklos metu dailininkų sukurtų

Knygos „Turi būti paleistas... Kapitonas Steponas Darius Lietuvos karo aviacijoje 1922–1927 m.“ viršelis

darbų paroda ir iškilmingas viešas stovyklos uždarymas.

Šį projektą iš dalies rėmė ne tik Lietuvos kultūros taryba, Telšių rajono savivaldybė, bet ir Vilniaus dailės akademijos Telšių fakultetas, prof. Algirdas Žebrauskas bei Elena ir Juozas Butkevičiai.

Šiuolaikinių medalių kolekcijos paroda „Nuo kunigaikščio iki močutės“ – Google Arts & Culture platformoje

Su Telšiuose organizuojamoje medalininkų kūrybos stovyklose sukuriama medaliais ir mažosios skulptūros kūriniais jau galima susipažinti ne tik rengiamose stacionariuose parodose, Žemaičių muziejaus „Alka“ fonduose. Dalis šių kūrinių jau yra pristatoma internete – interaktyvioje, tarptautinėje kultūros ir meno lobyną atveriančioje Google Arts & Culture platformoje,

Iš kairės: medalis, skirtas Telšiuose vykusiai dešimtajai medalininkų stovyklai. Autorius – A. Olbutas, 1994 m.; medalis „Žemaitijos krikštas“ aversas ir reversas. Autorius – Sebastian Mikolajczak, 2012 m.

Iš kairės: medalis „Durbės mūšis“. Autorė – Rasa Špokauskaitė, 2010 m.; medalis „Žemaitijos karžygis Džiugas“. Autorė Kina Kalinauskaitė, 2015m.; medalis, skirtas Telšiuose vykusiai medalininkų stovyklai. Autorius– Vytautas Mockaitis, 2004 m.

Viršje – medaliai [Google Arts & Culture](https://artsandculture.google.com/exhibition/medalio-menas-nuo-kunigaikscio-iki-mocitutes) platformoje eksponuojamoje Žemaičių muziejaus „Alka“ virtualioje parodoje „Medalio menas: nuo kunigaikščio iki močiutės“

kuri vienija kelis tūkstančius pasaulio muziejų ir pristato daugybę pačių įvairiausių virtualių meno parodų.

Neseniai Žemaičių muziejus „Alka“ anonsavo šioje platformoje eksponuojamą pirmąją šio muziejaus virtualią parodą – „Medalio menas: nuo kunigaikščio iki močiutės“. Joje interneto naudotojams sudaryta galimybė susipažinti su Telšiuose gimusiu medalininkystės fenomenu, su šio meno ištakomis ir šiame muziejuje saugoma išskirtine šiuolaikinių medalių kolekcija. Parodoje eksponuojami ne tik kūriniai,

bet pateikiama ir svarbiausia informacija apie juos (kūrinio pavadinimas, autorius, sukūrimo metai bei saugojimo vieta), taip pat pasakojama ir apie medalių meno ištakas, raidos istoriją, stilius, tipus, formas, medžiagiškumą, pažymėta, kad „Žemaičių muziejuje „Alka“ saugoma išskirtinė šiuolaikinių medalių kolekcija, pasakojanti apie nepriklausomos Lietuvos medalininkystės tradicijas. Žvelgdami į šią, beveik 700 muziejinių vertybių siekiančią kolekciją, galime išsamiai susipažinti su Lietuvos medalio menu ir jo kūrėjais“.

Šios virtualios parodos adresas internete: https://embed.culturalspot.org/embedv2/story/TAUhD04tMTYhRA?fbclid=IwAR0BprZw1Qn-VVu2xnExQXnzCR-d2B_muY3Sb4C8eDgNwv-B7Mms4xIVg4QjYc.

Tekstas parengtas pagal Donatos Kazlauskienės ir Žemaičių muziejaus „Alka“ informaciją

Nuotraukos – Loretos Norvaišienės, Monikos Sudintaitės-Paulauskienės, Mato Laužadžio, Antano Antano Untydi